

HET HUWELIJK

GAVE EN OPGAVE VAN TROUWE LIEFDE

HILDEBRAND PROJECT

Over het Hildebrand Project

Het project bouwt voort op de rijke traditie van het christelijk personalisme zoals dat met name is ontwikkeld door Dietrich von Hildebrand en Karol Wojtyła (paus Johannes Paulus II), om een bijdrage te leveren aan de vernieuwing van het denken en de cultuur. Door middel van publicaties, academische programma's en initiatieven voor een groter publiek introduceert het project de grote personalistische denkers en getuigen van de twintigste en eenentwintigste eeuw. Bezield door een sterk gevoel voor het mysterie en de waardigheid van de menselijke persoon, ontwikkelden zij een personalisme dat een nieuw licht werpt op de vrijheid en het geweten, de religieuze transcendentie van de persoon, de relatie tussen individu en gemeenschap, de liefde tussen man en vrouw, en de levengevende kracht van de schoonheid. Het project verbindt hun visie op de menselijke persoon met de grote tradities van het westerse en christelijke denken en neemt hun personalisme als uitgangspunt om te beantwoorden aan de diepste noden en aspiraties van onze tijdgenoten.

Voor meer informatie, zie: www.hildebrandproject.org.

Dietrich von Hildebrand

Het Huwelijk

Gave en opgave van trouwe liefde

Arco Reeks 30

INHOUDSOPGAVE

LIJST VAN AFKORTINGEN.....	6
VOORWOORD	7
OVER DE AUTEUR	11
INLEIDING	15

Eerste deel

HET NATUURLIJKE HUWELIJK	23
A. Echtelijke liefde.....	24
B. Het natuurlijke huwelijk	39

Tweede deel

HET SACRAMENTELE HUWELIJK	55
A. Sacramentele omvorming van de echtelijke liefde.....	56
B. Sacramentele omvorming van het huwelijk.....	62
C. Motieven voor het huwelijk.....	75
D. Verhevenheid van het huwelijk	79

LIJST VAN AFKORTINGEN

Apok.	Apokalyps (Openbaring)
Ef.	Efeziërs
Gen.	Genesis
Hoogl.	Hooglied
Joh.	Johannes
1 Kor.	1 Korintiërs
Luc.	Lucas
Marc.	Marcus
Matt.	Mattheüs
Ps.	Psalmen
1 Tim.	1 Timoteüs

Eerste deel

Het natuurlijke huwelijk

“Gij, mannen, bemint uw vrouw, zoals Christus de Kerk heeft liefgehad” (Ef. 5,25).

De volledige grootsheid en verhevenheid van het huwelijk – de diepste en innigste van alle menselijke gemeenschappen – dat door Jezus Christus tot sacrament is verheven, wordt aan ons in één oogwenk ontvouwen in deze oproep van de heilige Paulus, waarin hij de echtelijke liefde vergelijkt met de liefde van Christus, het mensgeworden Woord, voor zijn heilige Kerk.

In het Nieuwe Verbond heeft – binnen de natuurlijke orde – geen goed zo’n verheven plaats verworven. Geen ander goed is waardig bevonden onder het getal van de sacramenten te worden gerekend, en geen ander goed draagt de opdracht in zich zo direct aan de verbreiding van het rijk van God mee te werken. Dit geeft ons meteen een aanwijzing welke mogelijkheden reeds van nature in het huwelijk besloten liggen en wat een verheven plaats het reeds in de natuurlijke orde van de dingen inneemt.

Echter, voordat we het wezen, de betekenis en de bijzondere schoonheid van het christelijke, sacramentele huwelijk zullen beschouwen – het *“grote sacrament in Christus en de Kerk”* volgens de H. Paulus (vgl. Ef. 5,32) –

moeten we eerst het wezen en de betekenis van het huwelijk in de natuurlijke orde proberen te begrijpen. Het is van belang om het specifieke van deze gemeenschap ten opzichte van alle andere gemeenschappen te vatten. Alleen dan pas kunnen wij inzien wat Jezus hier op een zo wonderbare wijze heeft verheven. In het tekortschieten in het juiste begrip hiervan ligt dan ook de kern van allerlei misvattingen over het wezen van het huwelijk die wij zo vaak tegenkomen.

A. Echtelijke liefde

Vaak wordt in de H. Schrift aan het huwelijk een waarde toegekend door haar tot een beeld te maken van de verhouding tussen God en de ziel. Dit wil zeggen: zoals een parabel als onvolmaakte gelijkenis een beeld is van het volmaakte, en zoals het Oude Testament voorafbeelding is van het Nieuwe Testament. Jezus wordt de *Bruidegom van de ziel* genoemd. In heel het *Hooglied* wordt de verhouding van de ziel tot God als die van een bruiloft voorgesteld. Waarom kiest de H. Schrift eigenlijk deze verhouding als beeld?

De reden is het feit dat het huwelijk, als de innigste van alle aardse gemeenschappen, een verhouding is waarin de mens zich zonder enig voorbehoud wewenkt. Het is een verhouding waarin de andere persoon het gehele voorwerp van de liefde is, wat in geen enkele andere verhouding het geval is. In deze verhouding drukt op de eerste plaats de wederzijdse liefde *zelf* heel specifiek het thema en de inhoud van de relatie uit.

Ook in de verhouding tussen Jezus en de ziel is de liefde de diepste kern. Zeker, wij zijn aan de Koning der Eeuwige Glorie die de schittering is van het Eeuwige Licht, aanbidding en onderdanigheid verschuldigd. Hij is onze Heer. Het is onze wezenlijke taak op aarde Hem zonder voorbehoud te dienen. En toch klinkt tot drie-maal toe de dringende vraag van Jezus: *“Simon Petrus, bemint gij mij?”* (Joh. 21,15). En het eerste gebod waaraan de gehele wet en de profeten hangen, luidt: *“Gij zult God de Heer beminnen met geheel uw hart, met geheel uw ziel, met al uw krachten en met uw gehele gemoed”* (Marc. 12,30).

Het huwelijk wordt nu juist als voorbeeld gekozen voor de hoogste vorm van de verhouding van de ziel tot God, omdat de liefde de diepste en meest wezenlijke kern van het huwelijk vormt. Bij geen enkele andere aardse gemeenschap vormt en bepaalt de wederzijdse liefde zo uitsluitend het wezen van de verhouding. Zo spelen bijvoorbeeld bij vriendschap bepaalde gemeenschappelijke idealen, interesses of gezamenlijk beleefde ervaringen een wezenlijke rol. In de verhouding van ouders en kinderen is het de zorg en opvoeding, die aan de ouders zijn toevertrouwd en opgedragen. In de verhouding van de kinderen tot hun ouders zijn wezenlijke elementen het geborgen zijn, het geleid worden, de gehoorzaamheid en de dankbaarheid.

Uiteraard kunnen ook deze familiebanden alleen door de liefde worden omgevormd en dienen ze van liefde doordrongen te zijn. Maar alhoewel zij alleen hun volle betekenis kunnen realiseren en dus tot hun recht

kunnen komen op basis van de liefde, is toch de zin en het exclusieve thema van deze verhoudingen niet de wederzijdse liefde zelf.

Deze verhoudingen (d.w.z. vriendschappen, ouders-kinderen en ook arbeidsverhoudingen) bestaan subjectief niet in die mate primair en essentieel uit liefde, zoals dat in het huwelijk het geval is. De objectieve betekenis van die verhoudingen is niet op dezelfde wijze gegrond in de liefde, en evenmin zijn ze zo uitsluitend gericht op de liefde. Deze verhoudingen bestaan niet in dezelfde mate als het huwelijk omwille van de liefde alleen. Bij het huwelijk daarentegen is zowel subjectief als objectief de wederzijdse liefde de eigenlijke inhoud van de verhouding. Ook objectief staat deze gemeenschap in een mysterieus verband tot het voortbrengen van kinderen, ter wille van de wonderbare vereniging van twee personen in liefde en door de liefde. Zeker, in het sacramentele huwelijk wordt dit verheven tot een wonderbare levens- en liefdesgemeenschap in Jezus en voor Jezus, zoals we later zullen zien. Maar hiervoor wordt deze specifieke liefde tot elkaar reeds vóórondersteld, want juist ook door deze wederzijdse liefde verheerlijkt het getrouwde stel Jezus Christus. De liefde is de primaire *zin van de schepping* van het huwelijk; zoals het ontstaan van de nieuwe mens zijn primaire *scheppingsdoel* is. De sociale functie van het huwelijk voor de maatschappij en het belang hiervan voor de staat zijn daaraan ondergeschikt. Dit zal duidelijker worden als we de wezenlijke kenmerken van de echtelijke liefde onderzoeken, waarbij we vooralsnog de sacramentele waardigheid

van het huwelijk even buiten beschouwing laten, maar het eerst simpelweg beschouwen en onderzoeken als een natuurlijke gemeenschap.

De kenmerken van de echtelijke liefde

Een veelvoorkomende misvatting – zelfs in katholieke kringen – is de opvatting dat de echtelijke liefde zich slechts van de liefde tussen vrienden of die tussen ouders en hun kinderen laat onderscheiden door de verbinding met de sensuele sfeer. Integendeel, de echtelijke liefde zelf – los van het sensuele – houdt veeleer een geheel eigen grondvorm van liefde in.

Echtelijke liefde als wederzijdse zelfgave

De echtelijke liefde sluit op de eerste plaats een geheel eigen vorm in van het zich wederzijds schenken. Weliswaar schenk ik in elke liefde mijn hart in een zekere mate aan de ander, maar hier – in het huwelijk – geschiedt het in de meest volledige zin. Niet alleen mijn hart maar mijn gehele persoon behoort de ander toe. Als een man een vrouw, of een vrouw een man op deze wijze liefheeft, dan schenken zij zichzelf aan elkaar vanaf het moment dat deze liefde een aanvang neemt. De man wil aan de vrouw toebehoren en zij wil aan hem toebehoren.

Het is zeker zo dat elke liefde in ons het verlangen naar wederliefde wekt en daarin ligt op zichzelf genomen geen spoor van egoïsme. Echter, in het geval van echtelijke liefde bestaat niet alleen een verlangen tot wederliefde in het algemeen, maar tot die unieke liefde

waardoor de beminde behoort tot de minnaar op een totale en exclusieve wijze, zoals de minnaar op zijn beurt geheel wil toebehoren aan de beminde.

Deze liefde heeft juist deze zeer bijzondere gemeenschap ten doel en vormt deze zelfs voor een deel: een gemeenschap waarin twee personen een paar vormen, waarin beiden zich verbinden tot een eenheid die in zichzelf gesloten is en die op deze wijze slechts tussen hen beiden bestaat. De echtelijke liefde vormt een gemeenschap, waarin de beide leden geheel naar elkaar toegewend tegenover elkaar staan.

Echtelijke liefde als de meest diepe ik-jij-verhouding

De gemeenschap tussen personen vertoont zich in twee grondvormen, die fundamenteel verschillend zijn. Twee mensen kunnen samen hun aandacht op een buiten hen gelegen zaak richten, ze kunnen samen tegenover deze zaak stelling nemen, ze kunnen samen treden, samen zich verheugen, samen iets beweren, om iets vragen en ergens voor danken. Dan gaat het om een gemeenschap van het 'wij', waarbij men in eenheid naast elkaar staat; in bepaalde omstandigheden zelfs hand in hand.

Twee mensen kunnen zich ook wederzijds op *elkaar* richten, zij kunnen elkaar beschouwen en met de blik elkaar aanraken, terwijl hun zielen op een geheimzinnige wijze zich met elkaar verenigen. Zij kunnen elkaar wederzijds tot doel maken van hun kennen en hun bewuste stellingname. Zij kunnen in elkaar verzinken. Dan is er een ik-jij-gemeenschap, waarin men niet naast

elkaar staat, maar naar elkaar is toegewend, van aangezicht tot aangezicht.

De echtelijke liefde nu is de meest volkomen van alle aardse ik-jij-gemeenschappen. Daarbinnen is de beminde persoon zelf het voorwerp van ons denken, voelen, willen, verlangen en hopen; in haar wordt de ander het middelpunt van ons leven met betrekking tot de aardse goederen. Wie van deze echtelijke liefde is vervuld, leeft niet enkel *met* de ander maar vooral ook *vóór* de ander. Het is waar, dat een volmaakt zuivere ik-jij-gemeenschap slechts bestaat met de Bruidegom van de ziel, Jezus. Als allerlaatste doel mogen wij slechts voor Hem leven en leven ook de echtgenoten samen slechts voor Hem. Maar met betrekking tot de aardse goederen is de echtelijke liefde een leven-voor-elkaar en in vergelijking met alle andere aardse gemeenschappen gaat het hier om een uitgesproken naar-elkaar-toegewend-staan.

Echtelijke liefde vraagt om een beslissing

Dit zich uitdrukkelijk aan elkaar schenken, het kenmerkende van de echtelijke liefde (zoals onderscheiden van vriendschap of elke andere vorm van liefde), komt verder nog naar voren in het definitieve karakter van de woorden: "ik bemin je", wat staat voor een daad, een handeling.

Het is niet altijd gemakkelijk om uit te maken of ik een goede bekende die ik erg graag mag reeds als vriend kan beschouwen, en eveneens kan het soms lastig zijn om simpelweg 'ja' of 'nee' te antwoorden op de vraag of ik iemand aardig vind of niet. Er blijkt echter

tussen de liefde in echtelijke zin en alle andere liefdesverhoudingen zo'n duidelijk verschil te bestaan, dat men op de vraag of men iemand op de echtelijke wijze liefheeft, in een geheel andere mate kan antwoorden met een ondubbelzinnig 'ja' of 'nee'. In deze liefde ligt een ondubbelzinnig besluit, omdat men zich tot deze liefde, tot de ander, bekent. De uitdrukking "ik heb je lief, ik houd van je" is typerend voor het wezen van dit besluit. Elke modificatie zoals "ik houd heel veel van je" of "ik houd bijzonder veel van je" is eigenlijk ongepast en doet eerder afbreuk aan de simpele uitspraak "ik heb je lief" dan dat ze die uitspraak er sterker op maakt.

Echtelijke liefde openbaart de hele persoon van de ander

Ook het feit dat deze liefde zo plotseling kan ontstaan en dat ze reeds bij de eerste ontmoeting in alle helderheid kan opbloeien, werpt licht op de wezenlijke tegenstelling tot andere natuurlijke vormen van liefde. In deze liefde ontsluit zich juist op een wonderbare wijze plotseling het gehele wezen van de ander als een eenheid. Onze blik krijgt het vermogen de ander op een veel diepere wijze te begrijpen en te vatten dan mogelijk is door de gewone oppervlakkige beschouwing. Die blijft immers aan duizend-en-één kleinigheden hangen en blijft steken in een louter van-buiten-af beschouwen, belemmerd door een waas van grauwe alledaagsheid.

In de bovennatuurlijke liefde tot de naasten zien we plotseling in dat de ander – door alle onvolmaaktheden heen, zoals zijn kleinheid, hoogmoed en alledaagse verschijning – in de kern een beeld van God in diens

eeuwige schoonheid is. Zo breken in de natuurlijke echtelijke liefde opeens op een mysterieuze wijze het diepere wezen en de werkelijke individualiteit van de ander erdoorheen en worden geopenbaard.

Deze diepe zin en betekenis die doordringt in al zijn gaven en talenten, wordt in één blik doorgrond door al zijn onvolkomenheden heen. We begrijpen als het ware de zin van de schepping, Gods onderliggende plan – zijn bestaansreden en doel – met dit *specifieke individu*, net zoals men trouwens in de naastenliefde de *algemene zin* van de schepping ontdekt in een bepaald individu als een vrije, verstandelijke, naar Gods beeld gevormde persoonlijkheid.

Het is zeker dat een dieper wederzijds begrijpen van de ander hand in hand gaat met de liefde. Een doorzien en vatten van zijn eigenlijke wezen dat zich slechts op onvolmaakte wijze toont, verhuld door vele obstakels en zwakheden. En niets is minder waar dan de uitdrukking "liefde maakt blind". Het is juist de liefde die ons 'ziende' maakt en ons zelfs de fouten van de ander in hun gehele draagwijdte openbaart en ons daardoor doet lijden. Maar de echtelijke liefde openbaart ons intuïtief het gehele wezen van de ander in een geheimenissvolle en heldere eenheid. De liefde onthult ons niet slechts *enige* voortreffelijkheden van de ander, maar de bijzondere betovering van dit individu *in zijn geheel*, die alles doordringt en het bijzondere wezen van deze mens karakteriseert. Een charme die slechts door de betrokken geestverwante mens geheel kan worden begrepen en slechts voor hem deze betekenis kan hebben.

Echtelijke liefde is slechts mogelijk tussen man en vrouw

De bijzondere aard van de echtelijke liefde komt verder bijzonder helder naar voren in het feit dat zij slechts tussen man en vrouw kan bestaan en niet tussen personen van hetzelfde geslacht, zoals vriendschap en ouder- en kinderliefde. Het is dan ook geheel ten onrechte als dit kenmerk wordt beperkt tot de seksuele en sensuele sfeer en te beweren dat echtelijke liefde gewoon vriendschap is plus een seksuele aantrekkingskracht, waarbij het verschil in sekse wordt verondersteld. Het is een grote oppervlakkigheid het diepe verschil tussen man en vrouw als een zuiver biologisch verschil te willen voorstellen. Dat verschil toont ons werkelijk twee elkaar aanvullende vormen van de geestelijke (d.w.z. op een geestelijk levensbeginsel berustende) persoon van het type mens.

Man en vrouw hebben tenslotte inderdaad slechts als opgave "*herboren te worden in Christus*" (vgl. Joh. 3,3-5) en door hun heiliging God te verheerlijken, maar daarnaast belichamen man en vrouw ook twee verschillende typen van het mensdom, die ieder hun bijzondere betekenis en eigen waarde hebben in Gods scheppingsplan onafhankelijk van hun procreatieve functie.

Denken wij slechts aan de mannelijke en vrouwelijke heiligen: hoe zij ieder op hun eigen wijze het "*unum necessarium*" (vgl. Luc. 10,42) verwerkelijken, terwijl zij tegelijk volgens de zin van hun eigen natuur dit ideaal verwezenlijken. Zelfs als wij onze blik opheffen naar de allerheiligste Maagd Maria, zien wij dat zij die van alle schepselen het meest op Christus gelijkt, daarbij niet

anders dan als vrouw gedacht kan worden. Ook zij, de koningin van alle heiligen, is toch in de hoogste en meest verheven zin vrouwelijk, nog afgezien van haar moederschap van God. Nee, het onderscheid tussen man en vrouw is metafysisch. Daarvan hadden de pythagoreeërs reeds een juist vermoeden toen zij mannelijk en vrouwelijk onder de categorieën opnamen en ook de middeleeuwse theologen dachten hieraan toen zij de vraag opwierpen of misschien niet ook de engelen in mannelijk en vrouwelijk onderscheiden moesten worden. Op zijn minst is het zo, dat van het type mens zich twee vormen voordoen van de geestelijke persoon, zoals – sta mij toe deze vergelijking te maken – de verschillende kloosterorden ondanks hetzelfde uiteindelijke doel verschillende wegen vertegenwoordigen in de *navolging* van Christus.

Deze beide persoonstypen – man en vrouw – hebben een unieke mogelijkheid om elkaar aan te vullen. Zij kunnen voor elkaar wederzijds iets specifiek betekenen en samen een nieuw *iets* vormen; zij zijn op een zeer bijzondere wijze op elkaar gericht en kunnen (ook als zuiver geestelijke personen) een volkomen eenheid vormen door wederzijdse aanvulling. Echtelijke liefde – waarin men zichzelf op deze bijzondere wijze aan de ander schenkt en die zulk een beslissend karakter heeft dat men een paar vormt, een ik-jij-verhouding, waarin men het gehele wezen van de ander, ondanks alle uiterlijke hindernissen, op zo'n geheimenisvolle wijze als een eenheid beschouwt – bestaat wezenlijk slechts tussen de beide typen van geestelijke personen, de mannelijke en

de vrouwelijke persoon, zoals alleen tussen deze twee een innerlijke aanvulling plaats kan vinden.

Verliefdheid is geen bevolieging of illusie

De verliefdheid die door velen met minachting als zinsbegoocheling of dwaasheid wordt getypeerd, is in werkelijkheid juist het hoogtepunt van dit duidelijk bevatten van de geliefde persoon. Een hoogtepunt waarbij de gehele betovering van het andere wezen zich ontvouwt in de volle zaligheid van de ik-jij-gemeenschap. Deze verliefdheid is dus helemaal niet in zichzelf verachtelijk, of een gevolg van zondeval omdat verliefdheid binnen de natuurlijke orde – zoals Plato in zijn Phaedrus het wonderbaarlijk uiteenzette – de enige toestand aanduidt van werkelijk ontwaakt-zijn, waarbij alle belemmeringen van traagheid en alle afgestompte levenssleur overwonnen wordt. Daarom wordt juist de verliefdheid als voorbeeld van onze verhouding tot Jezus voorgesteld, waarover wordt gezongen: *“Mijn geliefde is de mijne en ik ben de zijne, hij die tussen de leliën weidt”* (Hoogl. 2,16). Zij wordt aldus waardig bevonden een gelijkenis te zijn van de hoogste en meest verhevende van alle betrekkingen tot de Godmens.

Het zou niet juist zijn tegen te werpen dat verliefdheid de mens doet dwalen, dat zij een zinsbegoocheling is die snel vervliegt en waaruit slechts uiterlijke eigenschappen van de ander naar voren komen. Het is weliswaar juist dat er zowel oppervlakkige verliefdheid bestaat evenals een diepe, net zoals er aan de oppervlakte blijvende vriendschap bestaat en ook diepe

vriendschap. Echter, het feit dat deze algemene mogelijkheid tot oppervlakkigheid zich voordoet is nog geen argument tegen verliefdheid of vriendschap. Ook het feit dat iemand zich kan vergissen bewijst niets tegen het feit dat in de verliefdheid het eigenlijke leven van de andere persoon zich ontsluit. Wie zou willen ontkennen dat ons in het gebedsleven veel duidelijk wordt over de verhouding tussen God en de ziel en dat toch ook hier zich begoochelingen voordoen?

Liefde is niet sensuele aantrekkingskracht

Voor alles is het van belang om onderscheid te maken tussen de echte verliefdheid, zelfs als zij nog slechts in een oppervlakkige vorm optreedt, en elk zuiver sensueel begeren. In de verliefdheid is steeds een eerbiedige, ridderlijke instelling tegenover de ander aanwezig, een zeker los komen van de ziel van de ik-krimp, van de hoogmoed en van de trage begerlijkheid. In de echte verliefdheid wordt de mens teder en zelfs zuiver en puur. Zelfs als ze nog oppervlakkig is en slechts gebaseerd is op de uiterlijke trekken van de ander, dan vertegenwoordigen deze toch de goedheid en schoonheid van diens gehele wezen en verheffen de ziel van de verliefde in een toestand waarin hij boven zijn zelfzuchtige loomheid en plompheid opgeheven wordt. Verliefdheid heeft niets te maken met het enkel maar betoverd zijn door iemand, evenmin het demonisch gefascineerd zijn door de ander, noch het in sensualiteit gevangen zijn van een Don Juan. In het wezen van de ware verliefdheid, net zoals in de echtelijke liefde, ligt

steeds ook de intentie van duurzaamheid en strikte exclusiviteit vervat. Wie zegt: "Nu ben ik op deze persoon verliefd, maar ik weet niet of hij of zij mij later nog evenzeer zal bevallen", is niet echt verliefd. Zelfs als men zich in de werkelijkheid vergist en de verliefdheid later voorbijgaat, liggen in de verliefdheid op zichzelf genomen, evenals in de echtelijke liefde, zonder meer de intentie van duurzaamheid (voor altijd) en een strikte exclusiviteit opgesloten.

Verliefdheid is een element van echtelijke liefde

Wij zullen op dit kenmerk van duur en exclusiviteit van de echtelijke liefde later terugkomen. Allereerst moet nog benadrukt worden dat de verliefdheid deel uitmaakt van de echtelijke liefde. Niet zodanig dat zij steeds met dezelfde levendigheid zou moeten voortduren zolang de echtelijke liefde bestaat, maar wanneer de echtelijke liefde in het bijzonder wordt geactualiseerd moet ze in verliefdheid als het ware uitmonden. Impliciet draagt de echtelijke liefde deze mogelijkheid tot verliefdheid steeds in zich en is het zaak dat zij steeds op deze wijze wordt gekleurd. Het is niet nodig te betogen dat er een oneindig groot verschil bestaat tussen de verliefdheid die als onafhankelijk verschijnsel optreedt, en de verliefdheid die als het ware slechts het hoogtepunt vormt van de allerdiepste echtelijke liefde. Het zal ook niet nodig zijn er hier op te wijzen, dat de normale, natuurlijke functie van de verliefdheid bestaat in een volledig realiseren en actualiseren van de echtelijke liefde.

De echtelijke liefde laat zich evenmin simpelweg uit vriendschap en sensualiteit samenstellen. In vergelijking met alle andere vormen van liefde slaat de echtelijke liefde veeleer de brug tot de sfeer van de sensualiteit en maakt een organische eenheid daarmee mogelijk. Een samengaan van vriendschap en sensualiteit is ondenkbaar. Dat zou enkel een naast elkaar plaatsen van heterogene elementen zijn en de sensualiteit zou door deze niet-organische verbintenis niet geheiligd worden.

Deze verhouding tot de sensuele gemeenschap wordt slechts begrijpelijk door de echtelijke liefde, waarin man en vrouw zich verbinden in een gemeenschap met een geheel eigen aard, waarbij ze zich in de diepste betekenis van het woord aan elkaar schenken en elkaar toebehoren in een wederzijds schouwen van elkaars ziel. In die context kan de sensuele sfeer de verheven zending vervullen om twee mensen tot een volkomen geestelijk-lichamelijke eenheid te verbinden, volgens het woord van onze Heer en Heiland Jezus Christus: *"(...) deze twee zullen worden één vlees"* (Matt. 19,5).

Polygamie is wezenlijk tegengesteld aan echtelijke liefde

Soms komt men de opvatting tegen dat polygamie slechts vanwege de door God gestelde positieve wet verboden is; monogamie zou niet zozeer uit het wezen van het huwelijk volgen en de natuurlijke moraal zou dit ook niet vereisen. Niets is minder waar. Reeds de echtelijke liefde – en niet slechts het feitelijke huwelijk – sluit elke polygamie uit. Het ligt in het wezen van de

echtelijke liefde opgesloten dat zij slechts één mens betreft. Haar karakter van zich volledig geven, van het zich tegenover elkaar stellen, van een paar te zijn, sluit wezenlijk uit dat deze vorm van liefde tegelijkertijd op een ander gericht zou kunnen zijn. Het is zeer wel mogelijk dat iemand twee of meer vrienden heeft; dit is niet in tegenspraak met de grondslagen van de vriendschap en vermindert de waarde ervan niet. Echter, als één man twee vrouwen met echtelijke liefde zou beminnen, verstoort en tast dit de zin en waarde van die verhouding grondig aan. In strikte zin is dit zelfs onmogelijk.

Echtelijke exclusiviteit verschilt van het bezitten van de ander

Het zou totaal onjuist zijn om deze wezenlijke exclusiviteit van de echtelijke liefde te willen afleiden uit het algemeen egoïsme van de mens tot het willen bezitten. De harembezitter voor wie vrouwen slechts 'voorwerpen' zijn, die hij bezit, wil niet dat anderen hen bezitten. Dat is vanzelfsprekend zuiver bezitsegoïsme; maar hij heeft dan ook niet het geringste vermoeden van echtelijke liefde.

De exclusiviteit van de echtelijke liefde daarentegen vloeit voort uit de overtuiging dat deze liefde met haar geheel eigen aard wezenlijk slechts tussen *twee* mensen kan bestaan, althans zo lang als deze liefde duurt, en dat deze unieke en wonderlijke eenheid van twee mensen zou worden verscheurd en verstoord wanneer een partner een andere persoon met echtelijke liefde zou gaan beminnen.

Deze exclusiviteit heeft evenzeer betrekking op de ontrouw van de eigen persoon als die van de geliefde, zodat de eigen ontrouw evenveel verschrikking veroorzaakt als de ontrouw van de ander en evenzeer als een breuk en vernietiging van de eenheid wordt ervaren.